

LIBRIS

We know
books

Dumitru Popescu

Cronos autodevorându-se

Vol. 2

Panorama răsturnată a mirajului politic

Ediție ne varietur

Hoffman

Etica și productivitatea politicianilor

Care este cu adevărat cota valorică a unui om politic? Dotarea cerebrală și virtuțile umane intrinseci îl exonerează de prostiile făcute în calitate de persoană publică, implicată în gestionarea cetății? Tot atât de bine, întrebarea se poate pune însă și invers: succesele în forul civic, reputația de politician abil suplinesc perfect carențele umane, mediocritatea intelectului, obtuzitatea spirituală? Fără voia mea, de-a lungul vieții am fost pus în situația de a-i observa atent pe politicieni. Pe veteranii comuniști, liderii din vechea gardă a partidului, i-am cunoscut în ultima etapă a carierei lor, dar destul de concludent. Am lucrat pentru textele șefului partidului, Gh. Gheorghiu-Dej, i-am făcut texte primului ministru, Ion Gheorghe Maurer, președintelui Sindicatelor, Gheorghe Apostol, președintelui Comisiei de control, Gh. Coliu, am întovărășit delegații în care se găseau Dej, Emil Bodnăraș, Nicolae Ceaușescu, Alexandru Moghioroș, Alexandru Bârlădeanu, Gh. Gaston Marin, Leonte Răutu, și i-am surprins și pe alții în poziții definitorii. Dej era incult și greoi în elaborări, foarte prudent și de aceea încet în decizii, iar sufletește, bine ascunse, îl

marcau o duritate și o intoleranță apropiate de cruzime, acestea ducându-l în ultimă instanță, după cum bine știm, și la crimă. Cu toate acestea, ca om politic a găsit forța să frâneze ingerința rusească în treburile României (mai ales prin coloana a 5-a a Cominternului, dar și prin trupele de ocupație) și să determine o cotitură istorică (de echidistanță, dacă nu de nealinieră) în politica noastră externă postbelică atât de încorsetată. Ce va prevala în capitolul consacrat acestei personalități de cronică secolului al XX-lea?

În schimb, Maurer, șarmant boier intelectual, cu o solidă cultură selectivă, cu un verb mlădios și sarcastic, de cea mai clasică factură flegmatică engleză, cucerindu-și partenerii și omologii străini fără niciun efort – dacă ar fi fost mai harnic ar fi putut face școală socratică printre tinerii politicieni români –, ca șef al executivului național, prin urmare preponderent intern, a fost zero. Asupra modului de exercitare a acestei extrem de importante funcții sociale s-au răsfânt la el, în mod nefast, lenea și sarcasmul vitriolant, total neproductive, ba de natură să facă tabula rasa în jur.

Apostol, blajin, cu o inimă bună de moldovean sentimental, nu avea anvergură publică, fiindcă-i lipsea ceea ce dă sare omului politic: îndrăzneala opiniilor șocante, spiritul tăios, novator și persuasiv, radicalitatea. Bodnăraș era un redutabil șahist al partidelor politice minuțioase, înzestrat cu un rar talent analitic de matematician al logaritmului mondial, dar adora rolul de eminență cenușie. Nu-și dorea decât să stea în umbră și să-l influențeze pe „cadiu”, cum îi spunea șefului comunist, îndeplinind misia de sfetnic. Cel mai simplu de catalogat e Chivu Stoica – nul și pe plan uman, și pe plan politic, păstrat pe sitele epocii doar ca balast pentru manevrele echilibrice ale vicleanului Dej.

Bârlădeanu avea o sfătoșenie de prisăcar basarabean și arta de a tăcea îndesat, care-i dădeau din când în când alura înțeleptului. De pe această poziție ar fi putut lansa și câte o observație critică ce nu i s-ar fi luat în nume de rău, dar slăbiciunile vieții particulare (ii plăceau femeile și nu știa să fie discret) îl condamnau la abținere. După '89, a încercat să-și înjghebeze un dosar de disident, de anticeaușist, dar nu deținea decât niște coperte goale, invocând împrejurări de care nu avea nimeni cunoștință. Ar fi trebuit să se mulțumească doar cu falsul prestigiu de erudit, având în sprijinul său titlul de academician, dăruit într-un moment de magnanimitate de către Dej, dar în lipsa oricărui text de specialitate produs vreodată, a preferat să fie pe acest plan ceva mai modest. La polul opus lui Chivu Stoica sub raportul valorii intelectuale, a avut totuși, în epocă, aceeași prezență ștersă.

Cu excepția câtorva licențiați în specialități socio-economice, ca Miron Constantinescu, Gogu Rădulescu, Alexandru Bârlădeanu, vechea gardă nu avea ceea ce se numește competență. Într-un fel, era de înțeles, fiindcă reprezenta emanația mișcării muncitorești. Am reflectat îndelung asupra întrebării capitale: dar moralitate avea? Nu m-am referit până acum la acest atribut, deoarece nu mi se pare prea ușor de stabilit dacă moralitatea politică (de mulți analiști contestată de plano, ca o categorie imposibilă logic, precum un oximoron) ține de calitățile umane sau de rigurile domeniului de activitate. S-ar putea spune: ce moralitate cauți la niște politicieni care au acceptat să fie dominați de o putere străină? Se știe însă că au acceptat această servitute cât timp a fost fatală și că la momentul oportun, bine speculat, și-au dat pe față vocația de apărători ai intereselor naționale (aș cita doar nume ca Dej, Maurer, Bodnăraș, Ceaușescu, Sălăjan).

Se mai poate adăuga faptul că au subscris la linia sovietică de dezburghezire, deschiaburire și reprimare a partidelor istorice. E drept, aceasta făcea parte din alfabetul doctrinei lor politice, pe care poți s-o accepți sau s-o respingi integral, în funcție de platforma politică unde te situezi. Democrația burgheză va condamna veșnic conceptul de clasă, chit că anticomunismul ei virulent îl presupune. Indiscutabil, și un observator de stânga poate găsi grave defecte în oprimarea politică radicală, implicit în modul de aplicare a conceptului comunist de clasă.

Dar moralitatea este pusă să răspundă la întrebarea: în ultimă instanță, în numele cui s-a promovat politica, interesele cui le slujea și pe ale cui le sacrifica? Liderii respectivi au avut conștiința că se pun în slujba majorității sărace și oropsite a societății, că, desființând marile averi, anulând privilegiile de clasă, economice și politice, ale deținătorilor principalei avuții naționale, fac un act de dreptate socială. Li s-a părut moral să răstoarne eșafodajul social, punând în centrul atenției masele muncitoare, cărora le-a ridicat condiția existențială și le-a deschis o nouă perspectivă de afirmare. Din unghiul de vedere al doctrinei proletare și al criteriilor revoluționare antiburgheze, nu cred că li se poate nega dreptul de a face apel la principiul moralității politice. Firește, lipsa competenței, subordonarea față de o dogmă doctrinară sclerozată și o mare putere străină, incapacitatea de a gândi liber și de a fundamenta o nouă știință a construcției sociale, moderne și eficiente, și-au spus cuvântul și asupra acurateței principiului moral, subminând propriile idealuri, transformând ipoteticele avantaje, în final, în handicapuri.

Răsturnarea regimului, în 1989, nu anulează însă mobilul inițial, iar degenerescența ulterioară a societății aduce din nou în actualitate problema moralității politice în raport de criteriul „în slujba cui?” A celor puțini sau a celor mulți? A chivernisirii personale sau a ameliorării existenței comunitare?

Despre politică se spune că e curvă (se vinde pe bani) și, în ultimă instanță, prin definiție, amorală. Cred că acest dicton este rezultatul unei amalgamări profane a termenilor. Mi s-ar părea necesar ca politologia să facă o disjungere netă între politică, în accepțiunea de doctrină, ideal, platformă, și activitatea politică profesională, ca mod de a accede la putere și de a o exercita, ca mijloc de afirmare socială și de căpătuire. Când blamează în felul arătat, lumea are în vedere în primul rând profesia de politician, în al cărui instrumentar intră cam toate viciile publice. Crunta, nemiloasa concurență dintre partide în lupta pentru câștigarea electoratului îi face pe politicieni să nu se dea în lături de la minciună, înșelătorie, mistificare, de la cumpărarea rivalilor, de la trădare, înscenări, chiar de la crimă. Chiar și astăzi, unii politicieni sunt partizanii principiului machiavelic potrivit căruia scopul scuză mijloacele, mai ales când și scopul este imoral. Dar mijloacele venale compromit iremediabil chiar un scop nobil; dacă o doamnă onorabilă pune o prostituată să-i reprezinte interesele, ea sfârșește prin a ajunge la bordel.

Canibalismul marilor talente

Într-o zi, fiind convocat la Leonte Răutu, șeful meu suprem, i-am găsit acolo, alături de nelipsitul Paul Niculescu-Mizil, primul locțiitor la conducerea Direcției de propagandă și cultură a CC, pe Mihai Beniuc și pe Zaharia Stancu. Cel dintâi, exagerat de mic de statură, cum îl știe toată lumea, celălalt înalt, osos, svelt, alcătuiau împreună o șocantă formațiune a contrastelor, atenuată doar de ideea că diversitatea formelor e chiar o condiție a normalității la Uniunea Scriitorilor. Dar o ciudățenie și mai mare mi s-a părut ideea responsabilului propagandei că cei doi, împreună cu subsemnatul, am fi cei mai indicați să elaborăm apelul frontului democrat de pe atunci, pentru mobilizarea maselor în nu știu ce campanie electorală care tocmai se apropia. După ce am primit îndrumările de rigoare, ne-am dat întâlnire la sediul Agerpres-ului, acceptat în unanimitate drept cartier general al „frontiștilor” improvizați care eram, și ne-am despărțit cu aerul că mixtura respectivă este lucrul cel mai firesc de pe lume.

Am lucrat în strania tripletă câteva săptămâni bune, sfârșind prin a ne împrieteni. Termenii „lucrat” și „împri-

etenit” sunt, firește, eufemisme menite să numească lucruri altfel total indefinibile. Dându-mi seama de la primele contacte că o conlucrare redacțională în grup e ceva de neimaginat, am propus să prezint eu niște proiecte de capitole, cărora apoi să le aducem îmbunătățiri colective. Lectura proiectului se amâna de fiecare dată pentru ultimul sfert de oră al întâlnirii, transformându-se într-o simplă formalitate, iar cu timpul a fost pur și simplu eliminată, colaboratorii mulțumindu-se să țină în fața lor, pe lungă masă de ședințe, copiile dactilogramei și să le răsfoiască din când în când, cu gesturi mașinale, în timpul perorațiilor. La rândul ei, prietenia (e vorba, firește, de prietenia mea cu cei doi, căci a lor, veche de când lumea, era un fapt consumat) s-a redus la transformarea subsemnatului în auditoriu pentru interminabile narațiuni – ei se părea că își cunosc reciproc repertoriul sau că nu sunt interesați să se asculte unul pe altul – și, de asemenea, pentru confidențe în conversații bilaterale. Beam cafele, îl priveam pe Zaharia Stancu aprinzându-și una de la alta lungile țigări Papastratos, pe atunci la modă în București printre fumătorii de elită, și, din când în când, scoteam discrete exclamații de mirare, confirmare și, în cele din urmă, de apreciere a poantei.

Povesteau în maniere diferite. Beniuc se entuziasma, ba chiar se înfierbânta, lăsându-se primul convins de vocea lui stridentă și de obiceiul de a apăsa pe cuvinte, ca și pe unele mici pauze meditative dintre acestea. Stancu înfășura strâns ața lungă a narațiunii pe mosorul creierelor ascultătorilor, cu grija de a nu lăsa niciun loc gol; atunci când i se părea că stratul e subțire, mai revenea o dată, și încă o dată, suplinind densitatea substanței prin repetiție monotonă, prin persistență și o obsesivă batere a pasului pe loc pentru

acoperirea temeinică a spațiului invadat de fantezia sa. Nu mai țin minte niciuna din poveștile lor, dar negreșit vorbeau despre scriitori și alți oameni de cultură din trecut, depănau amintiri de prin redacții și cafenele literare interbelice, creionau atmosfera intelectuală a epocii, reiterau anecdotele politice ale vechii României, pe care ar fi vrut să o zugrăvească în culori întunecate, dar nu reușeau s-o prezinte decât pitorească și chiar agreabilă. Plecau deodată și coborau împreună până la mașinile ce-i așteptau în vasta parcare din piața Casei Scânteii. De venit, veneau însă separat, uneori la distanțe de o jumătate de oră și chiar de o oră unul de altul. Tocmai această împrejurare a făcut posibil ca eu să devin, pe rând, confidentul fiecăruia în ceea ce am numit mai înainte „conversații bilaterale”.

Dacă-mi aduc bine aminte, seria acestora a fost inaugurată de Beniuc. Venise primul și, înainte de a începe să-i ocup timpul făcând o conversație odihnitoare, cât de cât interesantă, m-am uitat la ceas, aproximând în gând durata preambulului. Oaspetele și-a consultat, la rându-i, ornicul și și-a dat cu părerea că Stancu se mișcă mai greu, atât fiindcă e șchiop, cât și pentru că are o mulțime de tabieturi. Căci altfel, a marcat el, din punctul de vedere al muncii, acolo, la Teatrul Național, (Z.S. avea funcția de director al acestei importante instituții) nu prea se omoară. Chiar să vrea, în cazul când nu ar fi fost atins de morbul comodității, devenită proverbială, n-ar avea ce face, deoarece... Am dat să spun, dintr-un instinct de solidaritate cu colegul comentat în absență, că acela care a lucrat într-o redacție, cu atât mai abitir în mai multe, s-a lecuit pe veci de comoditate. Beniuc m-a privit pe sub sprâncene, ca pe sub niște ochelari imaginari, gata parcă să mă împungă, încât, pentru o clipă, m-am simțit

vinovat fără să știu de ce, apoi mi-a spus răspicat: „Prin redacției nu prea stătea el cine știe ce, căci informările și le scria la cafenea”. „Articolele”, l-am corectat, presupunând că n-a nimerit cuvântul potrivit. „Lasă articolele, eu de informări vorbesc. Crezi că m-am exprimat greșit? Ești tânăr, tovarășe Popescu, nu cunoști urâciunile regimului burghezo-moșieresc. Oamenilor de vârsta dumitale li se par umflate descrierile noastre despre acel trecut și exagerate criticile severe pe care i le aducem. Dar să știi, nici pe jumătate n-am dezvăluit din cât ar fi trebuit.” Și apoi, ridicându-și degetul delicat, frumos strunjit, ca un condei cu care se pregătea parcă să scrie nu pe tăblița de școală primară, ci pe înseși tablele lui Moise: „Stancu a fost agent al siguranței burgheze.” După care, plimbându-și capul de la dreapta spre stânga și invers, cu privirile ca niște lame ieșite prin pleoapele întredeschise: „Este notoriu! La partid se știe. A fost îndepărtat un timp, dar ținându-se seama de meritele lui literare...”

Și s-a pornit să-mi livreze informații cu ghiotura, pe un ton categoric și cu grabă, temându-se cumva că nu apucă să termine. Chiar s-a ridicat în picioare și s-a dus la fereastră, ca și când ar fi vrut să verifice dacă eroul narațiunii n-a venit deja, sau ca să-l surprindă când vine, pentru a-l ține sub observație. În acest răstimp, se mai întorcea cu o jumătate de obraz spre mine, continuându-și depoziția sacadat, fără să depășească însă un anumit tempo, cerut de nevoia de a marca bine cuvintele, și poate de ritmul atavic ardelenesc.

N-a reușit să-și surprindă personajul descinzând din mașină și urcând scările giganticei clădiri. Dimpotrivă, el a fost cel surprins. Tocmai când mai îmbrățișa o dată din priviri panorama deschisă dincolo de fereastră, înainte de a formula o nouă judecată grea, pe ușă s-a strecurat, cu miș-

cări zgârcite, discrete, cu mersul rigid și totuși elegant, drept, aproape țeapăn, decorativ în costumul întotdeauna cenușiu, de bună croială, cu părul grizonat în perfectă ordine și cu surâsul politicos, rece, ușor distrat, omul ce făcea obiectul necruțătoarelor dezvăluiri. Spun „l-a surprins” la propriu, fiindcă Beniuc s-a fâstâcit, doar câteva secunde mai trebuind, poate, ca cel de la ușă să-și audă numele întovărășit de cine știe ce epitet acuzator.

Ca și când ar fi bănuit despre ce e vorba, după ce a zis bună ziua, Stancu l-a fixat scurt, cu o severitate jucată, dar conținând o somație metalică, învățată de pe la marii polițiști ai filmelor americane: „Ce faci, Mihai? Ți-ai pierdut răbdarea? Voiai să mă vezi de departe cu privirea ta de șoim? Neliniștitule Vezuviu!” Nu i-a dat decât un sfert de minut interpelatului să-și emită explicațiile ce refuzau să se convertească în cuvinte, și fără să-l mai asculte, și-a formulat motivațiile întârzierii. Chipurile, un telefon inopinat îl constrânsese să treacă pe la Leonte Răutu pentru un contract presant cu străinătatea, fiind neclar dacă era vorba de activitatea teatrului sau de propria operă literară, pe atunci într-o vertiginoasă răspândire în numeroase limbi ale pământului. Regăsindu-și cumpătul, președintele Uniunii Scriitorilor s-a inclus imediat în tematica personală a colegului, ceea ce nu mai făcuse până atunci, pronunțându-i de câteva ori, cu oarecare afectivitate, numele de botez, cu care cocheta acum fără reținere: Zaharia, Zacaria, Zăcărel (prin Teleorman nu se spunea zahăr, ci zacăr), ba chiar Zahăr, ce mi se pare că vine din Oblomovul lui Goncearov.

A doua zi a întârziat Beniuc și a venit la vreme, ba chiar înainte de ora fixată, directorul Teatrului Național. „Fac cu rândul? – m-am întrebat. Sunt vorbiți?” Dar pre-

supunerea mi-a părut absurdă, de îndată ce Stancu, mult mai bun vorbitor și creator de atmosferă decât Beniuc, după câteva volute pregătitoare, s-a lansat într-o amplă acrobație evocatoare privind cariera politică a poetului Mihai Beniuc. Făcându-mi cunoscute raționamentele lui despre necesitatea realizării cu orice preț a unității în partid, prin aducerea la același numitor a tuturor aripilor și tendințelor, a justificat și promovarea lui Beniuc în fruntea breslei scriitoricești. Atrăgea totodată atenția că trebuie avute, totuși, în vedere, antecedentele fiecăruia, fiindcă în ele se ascund tot felul de surprize prezente și viitoare, prin ele putându-se explica recrudescențe nedorite și periculoase. Bunăoară, Beniuc, zicea el, este realmente un intelectual de primă mână, dar în ilegalitate a fost recrutat de NKVD. Natural, n-ar putea fi decât în partid și tratat după meritele reale, dar pentru el, URSS contează mai mult decât România. Nu poți să-l învinuiești în mod expres, doar URSS rămâne bastionul comunismului mondial, dar la o adică el cu cine ar fi? Să nu uităm că agenții marilor servicii de spionaj rămân înregimentați până la mormânt, chit că mai intră în conservare, se mai dau la fund sau mimează altceva. După eliberare, Beniuc a lucrat la ambasada română din Moscova, m-a informat Stancu, prilej pentru înnodarea și mai strânsă a legăturilor cu NKVD-ul, și cine are urechea fină distinge clar în discursul său tonalitatea rusofilului. Norocul nostru e că are calitatea de spion al unei țări prietene, nu dușmane, și, prin această prismă, putem spune că ne este și nouă de folos sau, mă rog, nu ne e dăunător, dar aceasta deocamdată, pentru că viitorul nu-l putem niciodată ghici până la capăt.

Când a venit Beniuc, scuzându-se și el cum a putut, dând vina pe dificultățile colegii de la Uniune, Stancu nu s-a